

Η «Μεγάλη Απόδραση» και ο υποσμηναγός Σωτήρης Σκάντζικας

Ενας από τους τελευταίους επιζώντες της «μεγάλης απόδρασης», της μαζικότερης και πιο πετυχημένης απόδρασης αιχμαλώτων του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, που γυρίστηκε και ταινία από το Χόλιγουντ, ο Πολ Ρόγιαλ, πέθανε στη γενέτειρά του, στο Περθ της Αυστραλίας, σε ηλικία 101 χρόνων.

Την ασέλπη νύχτα της 24ης Μαρτίου 1944, ο Ρόγιαλ και άλλοι 75 συγκρατούμενοί του (μεταξύ των οποίων και ο Έλληνας υποσμηναγός της Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας, Σωτήρης Σκάντζικας), όλοι αεροπόροι των συμμαχικών δυνάμεων, δραπετεύσαν από το γερμανικό στρατόπεδο αιχμαλώτων «Stalag Luft III», μέσα από ένα τούνελ, γνωστό με το όνομα Harry.

Η απόδραση συγκλόνισε τότε την Ευρώπη, ήταν ένα μεγάλο ηθικό πλήγμα για τους ναζί αλλά και τον ίδιο τον Χίτλερ, ο οποίος διέταξε να συλληφθούν και να εκτελεστούν όλοι οι δραπετές. Από τους 76, μόλις τρεις, δύο Νορβηγοί και ένας Ολλανδός αξιωματικός, κατάφεραν να διαφύγουν από την κατεχόμενη Ευρώπη και να σωθούν. Οι υπόλοιποι 73 συνελήφθησαν ύστερα από ένα ανθρωποκυνηγητό πολλών ημερών στο οποίο συμμετείχαν μισό εκατομμύριο αστυνομικοί, στρατιώτες και άντρες της Γκεστάπο. Οι 23 φυλακίστηκαν και πάλι και απελευθερώθηκαν από τους συμμάχους μετά την ήττα των ναζί. Μεταξύ αυτών ήταν και ο Αυστραλός Πολ Ρόγιαλ, ο οποίος δήλωσε σε μια από τις τελευταίες συνεντεύξεις του ότι δεν του άρεσε η χολιγουντιανή εκδοχή της «μεγάλης απόδρασης» γιατί παραποιούσε αρκετά την πραγματικότητα. Στο φιλμ πρωταγωνιστούν οι Αμερικανοί αξιωματικοί, όμως στην πραγματικότητα δεν υπήρχαν Αμερικανοί αιχμάλωτοι στο στρατόπεδο την εποχή της απόδρασης.

Οι δραπετές ήταν κυρίως Βρετανοί ή προερχόμενοι από χώρες της «Βρετανικής Κοινοπολιτείας». Ο Σκάντζικας ήταν μεταξύ των 50 συλληφθέντων που τελικά εκτελέστηκαν από την Γκεστάπο. Ο Έλληνας υποσμηναγός είχε διαφύγει μετά την κατάρρευση του μετώπου τον Απρίλη του '41 στην Κρήτη και από εκεί στη Μέση Ανατολή και πήρε μέρος σε μάχες στη Βόρεια Αφρική. Ανήκε στην 336η Βασιλική Ελληνική Μοίρα Διώξεως και πετούσε με το θρυλικό αεροσκάφος «Hurricane». Τον Ιούλιο του 1943, οι σύμμαχοι οργάνωσαν επι-

χείριση με την κωδική ονομασία «Θέτις», στην οποία πήραν μέρος περισσότερα από εκατό αεροσκάφη και εννέα αεροσκάφη της 336ης ΒΕΜΔ με στόχο την προσβολή γερμανικών στόχων στην Κρήτη, ως αντίποινα για την ομαδική σφαγή της Κανδάνου. Το αεροσκάφος του Σκάντζικα κατερρίφθη, ο πιλότος χρησιμοποίησε το αλεξίπτωτό του, αλλά πιάστηκε αιχμάλωτος από τους Γερμανούς. Μεταφέρθηκε στη Γερμανία, στην πόλη Σάγκαν (σήμερα η περιοχή ανήκει στην Πολωνία), στο στρατόπεδο «Stalag Luft III», το οποίο ανήκε στη δικαιοδοσία της Γερμανικής Αεροπορίας, πήρε αριθμό κρατούμενου 1822 και τοποθετήθηκε στον βρετανικό τομέα του στρατοπέδου. Εκεί μετά τις 9 Νοεμβρίου 1943 φυλακίστηκε και ο διοικητής της 336ης ΒΕΜΔ, σμηναγός Σπυρίδων Διαμαντόπουλος, ο οποίος επίσης συνελήφθη αιχμάλωτος μετά την κατάρριψη του αεροσκάφους του. Διαμαντόπουλος και Σκάντζικας (γνωστός και με το ψευδώνυμο Νικ) συμμετείχαν στην ομάδα των εκατοντάδων κρατούμενων που πήραν μέρος στην προετοιμασία της «μεγάλης απόδρασης» την οποία είχε εμπνευστεί και σχεδιάσει ο θρύλος των αποδράσεων, Βρετανός σμήναρχος Ρότζερ Μπούσελ. (Τον Μπούσελ υποδύθηκε στην ταινία ο σερ Ρίτσαρντ Ατένμπορο, ενώ όπως δήλωσε ο Αυστραλός βετεράνος Πολ Ρόγιαλ, η εμβληματική σκηνή της ταινίας με τον δραπετή Στιβ Μακ Κουίν να προσπαθεί να περάσει τα σύνορα με μοτοσικλέτα ήταν στη φαντασία του σεναριογράφου).

Το βράδυ της 24ης Μαρτίου 220 κρατούμενοι είχαν πάρει μέρος σε κλήρωση και ήταν έτοιμοι για τη

Ο Έλληνας αεροπόρος που μετείχε στην απόδραση, Σωτήρης Σκάντζικας (αριστερά), μαζί με τον αδερφό του, Σαράντη. Δεξιά: Ο Αυστραλός αεροπόρος Πολ Ρόγιαλ

Αιχμάλωτοι αεροπόροι στο «Stalag Luft III» στον κοιτώνα τους, από όπου ξεκίνησε το τούνελ για τη «μεγάλη απόδραση»

φυγή προς την ελευθερία. Ο Σκάντζικας είχε νούμερο 49, με τον Διαμαντόπουλο εκτός της πρώτης εκατοντάδας. Οι πρώτοι 100 διέθεταν πλαστές ταυτότητες και πολιτικά ρούχα και ως εκ τούτου είχαν περισσότερες πιθανότητες να διαφύγουν. Η απόδραση άρχισε στις δέκα το βράδυ και διήρκεσε έως τις πέντε τα ξημερώματα της 25ης Μαρτίου, όταν οι φρουροί ανακάλυψαν την απόπειρα, όμως στο μεταξύ είχαν προλάβει να αποδράσουν 76 κρατούμενοι, όλοι αεροπόροι. Ο Σκάντζικας με άλλους 11 δραπετές κινήθηκαν αρχικά πεζή και μετά με τρένο προς τα σύνορα της Τσεχοσλοβακίας. Αργότερα χωρίστηκαν σε μικρότερες ομάδες και τελικά ο Έλληνας υποσμηναγός συνελήφθη μαζί με τον Βρετανό Τζίμι Τζέιμς, σε συνοριακό σιδηροδρομικό σταθμό. Ο Τζέιμς περιέγραψε την εμπειρία του και τις τελευταίες στιγμές του με τον Σκάντζικα στο βιβλίο του

«Moonless night». Το όνομα του Βρετανού συντρόφου του Σκάντζικα δεν ήταν στη λίστα θανάτου της Γκεστάπο.

Ο Έλληνας εκτελέστηκε στις 30 Μαρτίου από έναν άντρα της Γκεστάπο με το όνομα Lux. Η εκτέλεση του Σκάντζικα και άλλων 49 θυμάτων της «μεγάλης απόδρασης» συμπεριελήφθη ως έγκλημα πολέμου στο κατηγορητήριο της δίκης της Νυρεμβέργης. Στο πιστοποιητικό θανάτου του Σκάντζικα αναφέρεται ψευδώς, όπως και για όλους τους εκτελεσθέντες, ότι «εφονεύθη επιχειρώντας να δραπετεύσει». Η σορός του αποτεφρώθηκε στο κρεματόριο της πόλης Χίρσμπεργκ και η τεφροδόχος του στάλθηκε στο στρατόπεδο «Stalag Luft III» και αργότερα τοποθετήθηκε σε μνημείο που στήθηκε από τους συγκρατούμενούς του, στο στρατιωτικό κοιμητήριο του Πόζναν στην Πολωνία. Στις πολλές τελετές που έγιναν στο κοιμητήριο μετά τον πόλεμο και μέχρι πρόσφατα, δεν έχει καταγραφεί επισήμως ως συμμετέχουσα χώρα η Ελλάδα.

Ο Σκάντζικας, ένας από τους πολλούς ήρωες του πολέμου, έμεινε στη σκιά της Ιστορίας, σεμνός στη ζωή και στον θάνατο. Ο μοναδικός εν ζωή από τους ήρωες της «μεγάλης απόδρασης» είναι πλέον ο Άγγλος Ντικ Τσόρτσιλ, ο οποίος γλίτωσε την εκτέλεση γιατί οι ναζί πίστευαν, όπως είπε ο Πολ Ρόγιαλ, ότι μπορεί να ήταν συγγενής του συνεπώνυμού του, Βρετανού πρωθυπουργού, Ουίνστον Τσόρτσιλ. Όταν ο Ρόγιαλ ρωτήθηκε για τον ηρωισμό των αεροπόρων που πέταξαν προς την ελευθερία, δήλωσε πως «δεν έκαναν τίποτα παραπάνω από το καθήκον τους».

